

Kopienas muzejs

Ainavu muzelizācija: Antona Austriņa memoriālais muzejs “Kaikaši” Vecpiebalgā

Publikāciju sagatavoja: Katrīna Kūkoja

Antona Austriņa memoriālais muzejs “Kaikaši” Vecpiebalgā ir īpašs ar to, ka tas atrodas tradicionālā Piebalgas ciema apbūvē, kurā savulaik bijušas sešas, bet nu jau astoņas mājas, sabūvētas cieši blakus viena otrai ar visām saimniecība ēkām. Ciems savulaik bijis pašpietiekams, jo šeit dzīvojuši visu veidu amatnieki — meistari, pat zārcinieks. Uz ciemu braukuši no tuvām un tālām vietām zirgus apkalt, miltus malt. Šīs ir rakstnieka Antona Austriņa (1884-1934) dzimtais ciems. Savu bērnību viņš aprakstījis kolorītajā atmiņu stāstu krājumā “Puiškans”. Kaut gan stāstā “Kaikaši” pārtapuši par “Skanuļiem” un kaimiņiem mainīti vārdi, tomēr tajā atrodami pietiekami daudz saskares punkti ar seno Kaikašu ciemu, ko muzeja speciālisti izmanto savos stāstos, kaut šodien tur paveras pavisam cita aina.

Vienā no mājām atrodas muzejs, pārējās pielāgotas 21. gadsimta prasībām. Iebraucot ciemā, pārņem sajūta kā nokļūstot svešās mājās, bet, nē, tepat ap stūri ir muzejs. Muzejam pieder viena ēka ar nelielu pieguļošu teritoriju (0,6 hektāri). Šeit vairāk nekā jebkur citur ir sajūta, ka, ienākot muzeja teritorijā, atveras portāls uz simt gadus senu pagātni. Piebalgas muzeju apvienības “Orisāre” vadītāja Līva Grudule atzīst, ka šis ir viens no savpatīgākajiem apvienības muzejiem, jo tajā visspilgtāk atklājas Piebalgai raksturīgais ciematu veids, kurš reti kur saglabājies. Par “Kaikašu” mājas autentiskās vides saglabāšanu muzeja speciālisti rūpējas īpaši, lai tajā jaunās pasaules reālijas ienāktu pēc iespējas mazāk: mājas priekšā ir krāšņi latviskas flokšu dobes, bet mājas otrā pusē – daži vecie ērkšķogu krūmi.

Muzeja ainavu ietekmē tuvējie kaimiņi, viņu dzīves ritms, vēlmes attīstīt un labiekārtot savu privāto telpu. Muzeja speciālistiem ar to ir jārēķinās. Vienā no mājām šobrīd atrodas muzejs, pārējās — dzīve turpinās. Muzejam izveidojusies cieša sadarbība ar ciema iedzīvotājiem, un viņi dzīvo ar apziņu, ka tas ir viņu muzejs un kopiena. Veidojot izšuvumu izstādi, tajā piedalījās viss ciems, ceļot ārā no savām pūra lādēm vecmāmiņu un vecvecmāmiņu darinājumus. Kaimiņos Antonam Austriņam uzaudzis komponists, Latvijas Nacionālās operas pirmais direktors (1919-1922), daudzu solodziesmu autors Jānis Zālītis (1884-1943). Muzeja speciālisti pēdējos gados veltījuši vairākas izstādes komponistam. Tepat, ciemā, dzīvo arī Antona Austriņa muzeja speciāliste, kas pārziņa ciema vēsturi un rūpējas par iedzīves saglabāšanu. Viena no mājām pieder Piebalgas mākslas skolas direktorei, ar kuru ciešā sadarbībā veidotas mākslas skolas audzēkņu darbu izstādes muzejā. Kaimiņi, jūtoties kā daļa no muzeja, izjūt atbildību un lepnumu par kopīgo darbu. Lai arī cik apmulsis vai nomaldījies būtu apmeklētājs, nonācis “Kaikašos”, satiekot kādu no kaimiņiem, viņam tiks parādīts īstais ceļš uz muzeju.

“Kaikaši” piesaista ar savu unikalitāti un vienkāršību, šeit nav nekā samākslota, nekā tāda, kas nebūtu iederīgs. Līva Grudule atzīst, ka, skatoties tālākā nākotnē, cer, ka kādreiz ciemā atgriezīsies amatniecība, kas padarītu ciemu par mūsdienīga eko-projekta daļu, kurā katrs kaimiņš piedalītos ar savu pienesumu. Šāda muzeja koncepcija un darbība būtu interesanta ne tikai vietējā, bet arī starptautiskā mērogā. Jautājums — cik lielā mērā vietējie iedzīvotāji būtu gatavi tajā iesaistīties?